La usurpació de la història, vista per una argentina

Autor: Susana Rodríguez-Vida
Data de publicació: 19-06-2014

Pot entendre una argentina el que ha passat a Catalunya? Pot assumir que hi ha hagut una censura ferotge i que ens han canviat la història? I, pot entendre que recuperar el passat és una qüestió d'estat fonamental per assolir la nostra llibertat com a poble? La Susana Rodríguez-Vida ho explica en aquesta ponència, presentada al 13è Simposi sobre la Descoberta Catalana d'Amèrica, d'Arenys de Munt.

Bona nit. Em dic Susana Rodríguez-Vida i, com haureu deduït del títol de la meva intervenció, sóc argentina. Sóc aquí invitada per en Jordi Bilbeny, a qui vaig tenir el gran gust de conèixer arran d'un petit llibre que vaig fer, El descubrimiento de América: una historia censurada políticamente. El vaig escriure en castellà, perquè volia divulgar entre els castellanoparlants els resultats de les investigacions d'en Bilbeny i d'altres desenes d'historiadors sobre la catalanitat d'En Colom i de tota la gesta del Descobriment d'Amèrica, ja que gairebé tot s'ha publicat només en català. Així, doncs, no és més que una síntesi de la feina de tots ells, i la meva única ?i petita? aportació, com a lingüista que sóc, ha estat sobre la llengua materna d'En Colom, a partir dels múltiples catalanismes trobats en els seus escrits. Per tant, la particularitat del llibre no és el contingut, sinó el fet que l'hagi escrit una argentina. I per això vaig escollir parlar avui de «La usurpació de la història, vista per una argentina».

Aquest llibre té una llarga història, perquè, com us podreu imaginar, quan vaig arribar a Catalunya, el 1986, amb el meu home i quatre fills, mai no hauria imaginat que un dia escriuria un llibre així. De fet, la nostra ignorància sobre Catalunya era tan gran que, quan sentíem parlar del «separatismo catalán», ens semblava absolutament ridícul i fèiem broma dient que era com si la província de Jujuy ?una petita província del nord de l'Argentina? es volgués independitzar. Per què fèiem aquesta semblança, tan equivocada, entre Catalunya i una petita província argentina? Doncs, molt senzill: perquè no sabíem res de la història de Catalunya. O, més ben dit: perquè el que ens havien ensenyat sobre la història d'Espanya era absolutament fals. Crèiem firmement i sense cap mena de dubtes que Espanya era «una y grande» des de l'època del Reis Catòlics, que havien unificat tots els antics regnes. Per tant, des d'aquesta òptica, Catalunya era

una petita regió del nord que feia 500 anys que pertanyia a Espanya. Com podíem entendre el desig d'independència dels «separatistas» després de 500 anys d'unió? Això no tenia ni cap ni peus. De la mateixa manera, encara vam riure més quan vam conèixer l'existència de la teoria de la catalanitat d'En Colom, convençuts que no era més que un deliri dels catalanistes. Que no sabia història, aquesta gent?

Sí, no hi ha res pitjor que la supèrbia nascuda de la ignorància. I la veritat és que, per no saber, quan vam arribar no sabíem ni tan sols que la llengua del país era el català. És a dir, sabíem que existia el català, però pensàvem que era una cosa folclòrica i que només el parlaven quatre gats. Al cap i a la fi, després de 500 anys de pertànyer a Espanya, la llengua comuna havia de ser per lògica el castellà, una llengua poderosa parlada per 300 milions de persones i coneguda a tot el món, no? Per descomptat, la nostra ignorància també obeïa a la falsa imatge d'unitat i uniformitat que Espanya projecta al món. Però d'aquesta ignorància en vam sortir ben aviat i, tan bon punt vam veure quina era l'extensió de l'ús del català a la societat, ens vam posar a estudiar-lo. Els meus fills a l'escola, és clar, i el meu marit i jo amb el Digui, digui, TV3 i l'Avui, i uns anys després jo vaig fer els cursos del Servei de Lingüística de la Generalitat, amb tant d'entusiasme que vaig arribar fins al nivell D i fins i tot al K, de correcció de textos.

Al mateix temps, vaig començar a aprendre una història de Catalunya que no tenia res a veure amb el que m'havien ensenyat a l'escola. Una història d'un passat gloriós de Catalunya, de conflictes permanents amb uns castellans envejosos, superbs i dominants que jo cada dia reconeixia menys com als meus avantpassats. I la història es corroborava amb el que jo veia dia sí i dia també al meu entorn: el cúmul de mentides que Espanya propagava sobre els catalans, practicant el que crec que és el seu esport favorit: acusar els altres del que són ells. Sí, això que en psicologia s'anomena mecanisme de projecció.

Arribada a aquest punt, quan ja feia 12 anys que vivia a Catalunya, un dia vaig llegir una ressenya sobre el que crec que va ser el primer llibre d'en Jordi Bilbeny sobre En Colom, Brevíssima relació de la destrucció de la història: La falsificació de la descoberta catalana d'Amèrica. I aquesta vegada ja no vaig riure ni m'en vaig burlar: vaig anar corrents a buscar-lo. Bé, la lectura d'aquest llibre va ser com un cop de maça al cap. Perquè no era que l'autor presentés una hipòtesi temerària i difícil de comprovar: és que hi havia un munt de proves concloents i aclaparadores que llençaven per terra tot el que m'havien ensenyat del Descobriment d'Amèrica. I penseu que, per a nosaltres els sudamericans, aquesta gesta té molta més importància que per a qualsevol espanyol, perquè la considerem l'inici de la història de la nostra civilització (de fet, almenys a l'Argentina, les civilitzacions precolombines s'estudien una mica a corre-cuita i com una cosa que té molt poc a veure amb nosaltres). De manera que això era un terrabastall: tot el que crèiem sobre els nostres orígens es basava en mentides, manipulacions, censura i robatori de mèrits aliens. La meva indignació no tenia límits. Volia que tothom a Sudamèrica se n'assabentés, del monstruós engany, així és que vaig fer l'intent de traduir el llibre d'en Bilbeny al castellà per a alguna de les editorials amb què treballava. Però va ser en va. Segons deien, era un llibre «molt interessant», però per desgràcia no tenia cabuda a cap col·lecció de l'editorial en qüestió, ni tan sols al Grup Planeta, amb les seves 30 editorials i centenars de col·leccions. Curiós, oi?

Bé, en aquesta mateixa època, a la meva vida privada va sobrevenir un fet crucial. M'havia posat a completar un quadre genealògic de la família fet pel meu pare 40 anys enrere i, aprofitant tots els recursos d'internet, havia aconseguit fer grans progressos. Però hi havia un «petit» problema: segons les dades que jo tenia ?transcrites pel meu germà a partir dels originals del meu pare?, la mare del meu avi patern l'havia donat a llum als 66 anys! En un principi no m'en vaig preocupar gaire, convençuda que el meu germà es devia d'haver descuidat una generació en fer la còpia. Fins que vaig veure la fotocòpia del quadre original, amb las dates de naixement de la meva besàvia i del meu avi escrites de pròpia mà del meu pare: 1811, 1877. Jo no entenia res. Com podia ser que el meu pare, un home intel·ligentíssim, s'hagués preocupat tant per indagar els orígens dels Rodríguez-Vida fins al segle XVII i, en canvi, no hagués fet res per resoldre la greu incongruència de l'edat de la seva àvia?

L'assumpte em va arribar a obsessionar tant, que vaig contractar els serveis d'una genealogista argentina perquè esbrinés què passava. Després d'uns quants mesos d'investigació, el que va descobrir la genealogista va empitjorar encara més la qüestió: el suposat pare del meu avi havia mort 15 anys abans del seu naixement! És clar, això ja era massa. Però, encara que fos evident que aquestos no eren els veritables pares, el naixement del meu avi havia d'estar anotat en alguna parròquia de Buenos Aires. Però no hi era. Semblava com si el meu avi no hagués nascut mai. Quan ja desesperàvem d'aclarir mai el misteri, la genealogista va demanar ajuda a una amiga de la Societat Argentina de Genealogia, i al cap de pocs dies aquesta ens va fer arribar la notícia bomba: el meu avi era fill natural d'Eusebia Silveyra Olazábal, la suposada parenta llunyana que l'havia criat en quedar orfe ell, i d'Hipólito Yrigoyen, que anys després seria president de la república.

Bé, a vosaltres aquest nom d'Hipólito Yrigoyen no us deu dir res, però a l'Argentina és gairebé un mite: el primer president escollit per sufragi universal secret, és a dir, lliurement per tot el poble, el primer president sorgit del poble i no de l'oligarquia, el que té fama d'haver estat el president més honrat de tota la història d'Argentina, el més estimat pel

poble. No és fàcil fer paral·lelismes, però és més o menys com si qualsevol de vosaltres, sent un independentista de soca-rel, descobrís als cinquanta i tants anys que és besnét de Francesc Macià i que la seva família, espanyolista de mena, li ho havia ocultat. Això va ser per a mi el descobriment.

La història dels meus besavis era com la de Romeu i Julieta, perquè les seves famílies pertanyien a bàndols més oposats que els Montesco i els Capuleto: els unitaris i els federals, que havien lluitat durant un munt d'anys en una cruel guerra civil. A més, ella era una noia de l'alta burgesia de Buenos Aires i néta d'un heroi de la Independència i company del general San Martín, mentre que ell era només un advocat pobre i fill d'un immigrant basc analfabet. Com era d'esperar, el pare de la noia es va negar en rodó a consentir el matrimoni, jurant que mai permetria que entrés sang enemiga a casa seva, però el meu avi va arribar tanmateix i la meva besàvia el va conservar amb ella, va aconseguir d'alguna manera que l'anotessin com a fill legítim d'una bes-tia (vídua!) i el va criar, fins i tot al costat dels sis fills que va tenir amb l'home amb qui es va casar més endavant.

I tota aquesta meravellosa història me l'havien robat (perquè més tard vaig confirmar que el meu pare i el seu germà la coneixien bé i van decidir ocultar-nos-la als fills). M'havien negat el meu legítim orgull per una besàvia valenta que havia desafiat la família i la societat per amor, i per un besavi que havia lluitat pels pobres i havia estat el millor president que mai va tenir l'Argentina. I el seu lloc l'havia usurpat un suposat avantpassat andalús del segle xviii del qual jo m'avergonyia, perquè havia estat agutzil major de la Inquisició i s'havia enriquit traficant amb esclaus negres. Amb quin dret m'havien usurpat la meva història? Perquè, encara que s'acostuma a dir que el que importa és el que som, no d'on venim, la veritat és que també som aquells d'on venim. En el meu cas, jo sempre havia estat en molts sentits l'ovella negra de la família, i vet aquí que, quan vaig conèixer la història dels meus besavis, vaig sentir per primera vegada que no ho era, que en realitat no era més que la seva digna descendent. I us asseguro que això per mi fou com recuperar una part meva molt important que m'havien tret.

Aquesta usurpació de la meva història em va fer comprendre aleshores la veritable dimensió de la usurpació de la història de Catalunya per part dels castellans, i això em va empènyer a escriure aquest llibre. I permeteu-me aquí que us en llegeixi les paraules finals:

"El genocidio es tal vez el peor de todos los crímenes de la humanidad, pero no el más terrible. Estoy convencida de que, si nos viéramos forzados a elegir entre la muerte y desaparecer por completo de la memoria de los seres amados, como si nunca hubiéramos existido, todos preferiríamos la muerte. Apoderarse de la historia de un pueblo y querer borrar su pasado es, pues, peor que un genocidio: es intentar hacer desaparecer incluso la memoria de su existencia".

Com bé defensa en Bilbeny, la recuperació de la història robada és una qüestió d'Estat per a Catalunya, però jo crec que és també moltíssim més: és la reparació d'un crim que clama al cel. Quan ben aviat Catalunya recuperi la seva llibertat després de 300 anys d'esclavitud, una de les tasques fonamentals del nou Estat serà posar tots els mitjans necessaris per tal que finalment es faci justícia i el món sencer sàpiga que la gran història d'Espanya no és més que un frau i que gairebé tota la glòria correspon a Catalunya. Per mi serà un immens orgull haver-hi col·laborat amb el meu granet de sorra.

Susana Rodríguez-Vida